

УДК 657. 37

Нападовська Л. В.,*доктор економічних наук, професор кафедри бухгалтерського обліку КНТЕУ,***Матюха М. М.,***кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку КНТЕУ*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ

У статті розглянуто концептуальні засади та визначено принципи і вимоги формування управлінської звітності.

Ключові слова: облікове забезпечення, управлінська звітність, інформаційні технології, управлінські рішення.

В статье рассмотрены концептуальные основы и определены принципы и требования формирования управленческой отчетности.

Ключевые слова: учетное обеспечение, управленческая отчетность, информационные технологии, управленческие решения.

Conceptual principles and certainly principles and requirements of forming of the administrative accounting are considered in the article.

Keywords: registration providing, administrative accounting, information technologies, administrative decisions.

Постановка проблеми. Управління будь-якою компанією потребує своєчасної та точної інформації про її функціональні елементи, види діяльності та є інформаційною базою для прийняття управлінських рішень. Традиційно склалося, що загальним джерелом інформації для керування компанією є регламентовані бухгалтерські дані, які в теперішніх умовах виявилися недостатніми, неповними для регулювання виробничих, нештатних та інших ситуацій, що до того ж постійно змінюються. Саме тому, в умовах інституційних перетворень інтегрованого розвитку обліку і звітності, орієнтованих на міжнародні принципи, необхідні суттєві зміни в усій системі управління, включаючи формування узагальненої обліково-аналітичної інформації, проведенні контролю, бізнес-плануванні та бюджетуванні.

Пріоритетним, швидким, дієвим та малозатратним напрямком для отримання оперативної та достовірної інформації на сучасних вітчизняних підприємствах має стати формування та представлення зацікавленим користувачам управлінської звітності. Саме тому актуальними є дослідження, спрямовані на удосконалення концептуальних засад формування управлінської звітності для підвищення інформованості усіх рівнів управління компанією.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наявних публікацій показав брак, або й повну відсутність дослідження розвитку концепції управлінської звітності, що можливо лише на початку становлення вітчизняної теоретичної науки та специфікою формування досліджуваного елемента. Тільки окремі питання управлінської звітності розглядалися у працях науковців.

Звертають увагу на управлінську звітність з погляду узагальнення даних управлінського обліку такі вчені: П. Й. Атамас [1], Ф. Ф. Бутинець [2], С. Ф. Голов [3], С. А. Кузнецова [4], М. С. Пушкар [5], В. В. Сопко [6] та інших, а також як елемент проведення внутрішньогосподарського контролю: В. П. Пантелєєв [7], С. М. Петренко [8] та інші. На відміну від вітчизняних науковців для зарубіжної теорії обліку досягнуті значні результати, серед яких, зокрема слід виділити дослідження російських економістів-вчених І. В. Аверчева [9], В. Е. Керимова [10], Я. В. Соколова [11] та інших. Проте не існує думки щодо сутності концепції формування управлінської звітності, її місця в системі облікової політики, організації документообігу, принципах, на яких вона повинна будуватися, методики формування та оцінки її показників, напрямів оцінки якості інформації. Усе перераховане свідчить про актуальність дослідження, а відтак – вибір напряму наукової роботи вибрано правильно.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування концептуальних засад формування управлінської звітності в системі вітчизняного рівня обліку. Для досягнення мети будуть вирішені такі завдання: сформулювати основні принципи формування управлінської звітності, розробити основні концептуальні положення формування управлінської звітності, розвинути концепцію формування управлінської звітності через призму використання інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Сучасні підприємства торгівлі, як правило, характеризуються значним дисбалансом у структурі реалізації товарів, уповільненою швидкістю товарообороту із поєднанням значного надлишку неліквідного та нестачею ліквідних товарів, а також відсутністю досконалої цінової політики підприємства. Це потребує розробки та впровадження економічних, організаційних важелів щодо прийняття ефективних управлінських рішень на основі повного інформаційного забезпечення в умовах посилення конкуренції, насамперед на підприємствах торгівлі. Важливою ланкою при цьому повинна стати внутрішня інформаційна забезпеченість, яка має бути втілена у концептуальних основах формування управлінської звітності для її представлення керівництву всіх рівнів управління.

Визначення концептуальних основ потребує ідентифікації управлінської звітності як внутрішньої звітності, що об'єднує всі показники про напрями діяльності, структурні підрозділи підприємства, формується для використання керівництвом при вирішенні управлінських та інших господарських завдань. Слід врахувати, що управлінська звітність містить різноманітну інформацію: фінансову, не фінансову, технологічну, технічну, соціальну тощо. Такий висновок випливає з необхідності узгодженості всіх видів обліку – фінансового, управлінського, виробничого, оскільки першим кроком на шляху до встановлення реального і дієвого механізму управління діяльністю підприємства в сучасних умовах стає отримання оперативної, своєчасної і достовірної інформації про його функціонування, що можна досягти лише на основі інтегрованих джерел інформації. Узагальнення різноманітних джерел інформації саме знаходять місце в управлінській звітності. Управлінська звітність має забезпечувати, з одного боку, поточне інформаційне забезпечення керівництва, а з іншого – забезпечувати прогностичні розрахунки діяльності показників підприємства, бути джерелом для вирішення як поточних, так і загальних завдань підприємства його структурних елементів. Для виявлення практичних підстав формування управлінської звітності на підприємстві слід визначити конкретних її користувачів, їх інформаційні потреби – для кого буде формуватися та подаватися звітність та мета інформації.

Концептуальні положення формування управлінської звітності мають виходити із підстав (причин) її формування, серед яких потрібно виділити:

- 1) необхідність підсилення відповідальності конкретних осіб управління;
- 2) підвищення результативності окремих структурних підрозділів, а також підприємства в цілому;
- 3) контроль за відповідальністю фактичних показників плановим, реєстрація відхилень;
- 4) виявлення внутрішніх резервів зростання рентабельності (показників економічної ефективності);
- 5) сприяння правильності та достовірності ведення обліку та складання звітності підприємства.

Відповідно до визначених цілей визначається мета концепції формування управлінської звітності, яка полягає у проведенні заходів щодо підвищення внутрішнього інформаційного забезпечення керівництва підприємства інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень, зменшення невизначеності, що спричиняється динамічним розвитком ринкових перетворень. Концепція також визначає напрями наукового та організаційного забезпечення заходів, пов'язаних із формуванням управлінської звітності в умовах застосування інформаційних технологій.

Концепція формування управлінської звітності передбачає вирішення таких завдань:

- визначення необхідної потреби в інформації, її об'ємах для різних суб'єктів управління та сфер діяльності підприємства;
- визначення пріоритетних напрямів (або комплексу напрямів) діяльності підприємства та їх розширеного інформаційного забезпечення;
- визначення, упорядкування та встановлення життєвого циклу форм управлінської звітності для особи, що приймає рішення та на чие замовлення складається ця звітність;
- розробка алгоритму пошуку та встановлення джерел інформації для продуктивного формування і подання управлінської звітності для зацікавлених осіб із врахуванням завдання збереження комерційної таємниці підприємства;
- формування та обґрунтування сукупності показників управлінської звітності, її наповнення та її якісна оцінка.
- встановлення масштабів, етапів, підходів та способів запровадження і використання форм управлінської звітності;
- визначення циклічності та періодизації формування управлінської звітності;
- формування управлінської звітності залежно від тривалості встановленої цілі, різних перспектив діяльності підприємства (оперативної, стратегічної чи тактичної);
- дослідження впливу розвитку та можливостей інформаційних технологій та телекомунікаційних засобів передачі інформації при формуванні і представленні управлінської звітності користувачам;
- здійснення моніторингу діяльності конкретних осіб, підрозділів, порівняння показників діяльності із плановими або нормованими.

Вищезазначені завдання із формування управлінської звітності вимагають чіткого дотримання принципів формування управлінської звітності. У зв'язку з цим концепція формування управлінської звітності передбачає становлення та дотримання таких вимог:

- 1) адресності – внутрішня звітність має бути доведена до відповідного керівника та інших зацікавлених осіб, але за умови збереження конфіденційності інформації. Необхідно зазначити, що адресність тісно пов'язана із індивідуальністю. Своєю чергою, індивідуальність визначає представлення різних форм звітності за цілями і рівнями управління (стратегічними, тактичними і оперативними). Доповненням адресності є авторизованість – характерна вимога при формуванні управлінської звітності в умовах застосування інформаційних технологій, яка передбачає передачу чи отримання інформації для зареєстрованих користувачів інформаційної системи;

2) релевантності – характеризується знову ж таки двоїстим поняттям стосовно формування управлінської звітності в умовах застосування інформаційних технологій. По-перше, загальноекономічне поняття цього принципу зводиться до корисності показників звітності при прийнятті конкретних управлінських рішень. Друге значення релевантності зводиться до міри відповідності отриманого результату бажаному. Стосовно управлінської звітності – це міра відповідності задоволення потреб користувачів інформації завданню, що поставлено перед ними. Різні форми управлінської звітності можуть по-різному відповідати критеріям, що вказані у запиті користувача інформації;

3) зіставності стратегічної та тактичної інформації – всі поточні завдання звітності мають відповідати довгостроковим цілям підприємства. Для торговельних підприємств вихідною формою є план реалізації товарів, якому мають підпорядковуватися всі інші форми звітності по відповідальних особах, підрозділах. Цей принцип має відповідати цілісності системи досягнення мети діяльності підприємства щодо реалізації товарів. Також зіставність має забезпечувати принцип прогнозування діяльності, використання ресурсів підприємства;

4) гнучкості – пов'язана із безперервністю формування управлінської звітності і припущенням можливості встановлення підстав коригування встановлених показників і координації планово-економічної діяльності підприємства. Також гнучкість передбачає швидку зміну форм звітності залежно від господарської ситуації та потреб користувачів;

5) своєчасності (оперативності) – звітність має бути підготовлена у той момент часу, коли вона необхідна для прийняття управлінських рішень та виявлення відхилень;

6) пріоритетності – підприємство намагається досягнути поставлених цілей, але мати одночасно декілька цілей досить непродуктивно. Тому за допомогою звітності має бути встановлено головну мету у певному часовому проміжку;

7) аналітичності – можливість застосування математико-розрахункових підходів до формування показників форм звітності їх оцінки.

Запропоновані принципи формування управлінської звітності дозволяють урахувати:

1) індивідуальні інформаційні потреби управління – сформувати інформаційні потреби внутрішньофірмового управління, надаючи різні дані (показники), що дозволяють аналізувати, оцінювати і контролювати діяльність окремих підрозділів і підприємства в цілому;

2) врахувати особливості діяльності підприємства – узагальнювати інформацію про виробничі, матеріальні, трудові ресурси підприємства, про його фінансовий стан у формі, зручній для прийняття управлінських рішень;

3) бізнес процеси, характерні для цієї організації – визначати цілі і ключові показники ефективності діяльності окремих структурних підрозділів, що забезпечують реалізацію довгострокових і короткострокових програм розвитку підприємства в цілому.

Впровадження концепції формування управлінської звітності в умовах застосування інформаційних технологій сприятиме:

– отриманню найбільш раціональних варіантів вирішення управлінських завдань за рахунок впровадження математичних методів та інтелектуальних систем тощо;

– забезпечення достовірності інформації;

– на основі більш раціональної організації обробки інформації за допомогою інформаційних технологій і систем та зниженні обсягів документів на папері;

– вдосконалення структури інформаційних потоків системи документообігу на підприємстві.

Таким чином, викладені основні положення концепції формування управлінської звітності є важливим елементом активної внутрішньої політики підприємства, що забезпечує збалансування інформаційних потоків для прийняття управлінських рішень. Застосування на практиці викладеної концепції дасть змогу підвищити результативність функціонування інформаційної структури підприємства.

Висновки. Отже, основою надійного облікового забезпечення керівництва підприємства має стати управлінська звітність, покликана забезпечувати всі рівні управління збалансованою інформацією для ефективної діяльності підприємства.

Література:

1. Атамас П. Й. Управлінський облік: 2-ге вид. Навчальний посібник – К. : ЦУЛ, 2009. – 440 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7. 050106 “Облік і аудит” / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця; 2-е вид., перероб. і доп. – Житомир: ПП “Рута”, 2002. – 544 с.
3. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: Монографія. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
4. Кузнецова С. Управлінська бухгалтерська звітність: проблеми створення / С. Кузнецова // Бухгалтерський облік і аудит. – № 11. – 2008. – С. 15-24.
5. Пушкар М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – Тернопіль: Економічна думка. 1999. – 422 с.

6. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.
7. Пантелеев В. П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: монографія. – К. : ДП "Інформ.-анліт. Агентство", 2008. – 491 с.
8. Петренко С. М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: Монографія. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. – 290 с.
9. Аверчев И. В. Управленческий учет и отчетность. Постановка и внедрение (+ CD-ROM). – Рид Групп. – 2011. – 416 с.
10. Керимов В. Э. Учет затрат, калькулирование и бюджетирование в отдельных отраслях производственной сферы. – Издательство: Дашков и К. – 2005. – 484 с.
11. Соколов Я. В. Управленческий учет. – Издательство: Инфра-М, Магистр. – 2010. – 428 с.